

Oponentský posudek disertační práce Ariela Laurencia Tacoronteho na téma

**Modulación ilocutiva del enunciado
El caso de ESTAR + GERUNDIO**

**Ilokuční modulace výpovědi
Případová studie vazby ESTAR + GERUNDIO**

(vedoucí práce doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.)

Ústav románských studií, FF UK v Praze, 2017

vypracovala Mgr. Miroslava Aurová, PhD.

Předkládaná disertační práce se zabývá ilokuční modulací vyjádřenou vazbou *estar* + gerundium, zejména ve vztahu k aktu enunciace a k případnému blokování aktualizace predikace. Autor se své práce, tématem a teoretickým zakotvením v paradigmatu metaoperační teorie Henriho Adamczewkiho, netypické pro prostředí české hispanistiky, zhošťuje pečlivě a uvážlivě. Předem podotýkám, že předkládanou disertační práci považuji za velice zdařilou a zároveň velice přínosnou, neboť v hispanistice, pokud je mi známo, takový přístup není příliš reflektován, tudíž tato studie hloubkou teoretické průpravy a širí zpracování otevírá dveře novému pojetí „tradičních“ kategorií, jakou je právě slovesná opisná vazba *estar* + gerundium. Ráda bych zde poukázala na určité aspekty předkládané práce, o kterých se domnívám, že prokazují kvalitu zpracování daného tématu; zároveň připojuji některé připomínky, zejména pro účely obhajoby.

Struktura práce odpovídá běžnému úzu kvalifikačních pracích, tj. postupuje od teoretického ukotvení přes navržení řešení a analýzu jazykových dat po formulaci závěrů. Autor tedy nejprve představuje obecné aspekty a s potěšením mohu konstatovat, že ze způsobu vedení textu je patrná jeho důkladná teoretická průprava a pečlivé prostudování relevantní literatury – viz velice rozsáhlé bibliografické reference.

Silnou stránkou práce je přesné vymezení teoretické pozice, kde nechybí ani metateoretická úvaha. Autor, opíraje se o Culioliho, Ademczeskiho a Benvenista zdůrazňuje nutnost abstrakce pozorovaných jevů a následného definování, kategorizace a symbolické reprezentace konstrukcí, vše s uvědoměním si chyby stimulu a chyby očekávání (dle Kanisze). Pomocí těchto autorů, ale i dalších (Frede, Searl) je zde postulováno, že lingvistika se obvykle soustředí na pravidla „gramatická“, přičemž „pravidlo“ je tím univerzálnější, na čím větší množství bezkontextových situací je toto pravidle aplikovatelné (tzv. centrální hodnota). Autorův přístup je založen naopak na předpokladu, že jazyková forma je neoddělitelná od své funkce – ovšem zde je funkcí míněn přímý vztah k produkci a enunciaci, podmíněnými a ukotvenými

v konkrétním promluhovém kontextu s konkrétní ilokační hodnotou. A protože je tato hodnota pro autora zcela logicky proměnlivá – jak dále ukazuje, nemusí se prosadit vždy – brání se používání při následné generalizaci pojmu *pravidlo* (*regla*) a preferuje pojem *princip* (*principio*); jednak jako kategorii nedogmaticou, jednak jako otevřené dveře k hledání vnitřních mechanismů (toto s odvolání na Chomskyho, kap. 1.1.5).

Jak již bylo řečeno, Ariel Laurencio Taroconte vychází z postulátů metaoperační teorie (jinak teorie fází), kterou vynikajícím způsobem kombinuje s teoriemi podobného přístupu na pomezí syntaxe, syntaktické sémantiky a pragmatiky se zřetelnou kognitivistickou bází a zřetelným přesahem do jiných věd. Pomocí výše zmíněných autorů (a samozřejmě dalších) představuje autor této práce pojetí enunciace, v níž je přítomen subjekt výpovědi na jedné straně a subjekt enunciace na straně druhé (*sujeito*, preferuji zde v těchto kontextech hovořit o *subjektu* spíše než o *podmětu*). Při predikaci dochází k tzv. aktualizaci vztahu mezi subjektem a predikátem, která je realizována otevřeným konjugačním ukazatelem. Důležité pro autorovu argumentaci je právě dvojí typ této predikace/aktualizace, pro kterou, stejně jako Adamczewski, předpokládá univerzální platnost: u první dochází ke spuštění predikace, tj. aktualizace subjekt-predikátového vztahu, u druhé je tento mechanismus blokován, čímž se celý subjekt-predikátový komplex stává stavebním kamenem binární predikace, jinak informací tematickou a atributivním charakterem. Jinými slovy, u druhého typu nejde o klasický akt predikace, kdy o subjektu (tématu) je predikováno (réma), nýbrž predikace probíhá právě o tomto komplexu.

Tato premisa je právě vztahena na konstrukci *estar* + gerundium, která je v různých aspektech – konkrétních promluvových aktech – představena v oddílu 2. Předtím však autor opět vymezuje určité pojmy, se kterými operuje, jako jsou kontext (dle Coseria), operátory epistémické modality, stativní slovesa, Bühlerův koncept *okolí* (*entorno*), atp. Vazba *estar* + gerundium je pak nahlížena – ve světle výše uvedené teorie – jako kompozicionální forma, v níž z každých komponentů (tedy sloveso *estar* na jedné straně a gerundium na straně druhé) přispívá konečnému významu a funkci svou měrou: tak sloveso *estar* vyjadřuje princip tzv. fáze II, tedy takového typu predikace, v němž se subjekt-predikátový komplex neúčastní aktu predikace aktivně, nýbrž naopak je jejím stavebním prvkem; gerundium zase ukotvuje výpověď v situaci, vztahujíc se k nějaké již dané informaci (str. 115).

Tato základní charakteristika, tedy princip (případně *invariant*), zmíněné vazby je ověřován právě v takových kontextech, které autor považuje z hlediska principu enunciace za typické a předkládá celou škálu kontextů, jak metajazykových (anaforizace, komentáře, vysvětlení, interpretace, příp. jejich odmítání), tak kontextů různých komunikačních situací s různým typem ilokuce (výmluva, výtka, rozkaz, představa určité činnosti, reformulace, navázání na diskurz, citování, retrospekce u sloves *dicendi*, atp.). Jazykový vzorek, který autor zvolil pro svoji analýzu, je dle mého názoru vhodně zvolený. Nejdůležitější autorovou podmínkou je, aby korpus poskytl verifikovatelný kontext; s vědomím možných rizik vyplývajících ze scénáře autor pracuje s televizní sérií *Cuéntame cómo pasó*.

Závěrečný oddíl (kap. 3) nabízí abstrakci a formalizaci pozorovaných jevů, které autor klade do přímé souvislosti s konceptem celku a části (s odkazem na klasické myslitele a novější autory, jako jsou Vazri a Leśnievski). V jeho interpretaci získává operátor *estar* + gerundium

funkci ukazující, že prvek, o kterém se vypovídá, již byl prekoncipován. Výklad i závěry vztahující se k vazbě *estar* + gerundium považuji obecně za dobře argumentované, přesto u některých příkladů a jejich interpretací mám určité pochybnosti. Domnívám se, že některé interpretace jevu vykazují poděklad spekulativní charakter, např. na str. 254: „*Si enunciamos mediante ESTAR + GERUNDIO es porque ya hemos preconcebido esa parte, aun si la suministrada por el coenunciador pueda venir a ser diferente. Incluso, esto permite al enunciador poder decir o incluso „descubrir“ que decía una cosa por un motivo que no era el originariamente concebido, sin dejar de faltar la verdad.*“

Podobně ne příliš jednoznačnou interpretaci vidím u jevů spojených s používáním „operátorů“ imperfekta a subjuntivu. Imperfektu je přisuzována informativní funkce interpretační, s minimálním či nulovým rysem "narativity", tedy funkce operátoru II. fáze. Autor uvádí celou řadu příkladů, u kterých uvádí, že je zároveň možné použít imperfekta i indefinida; přítomnost jednoho či druhého času (tedy operátoru) pak spouští, chápu-li výklad správně (např. kap. 3.2.1), interpretaci buď I. fáze či II. fáze. Zamyslel se autor, jak potom interpretovat příklady, které by podle jeho argumentace odpovídaly funkčně konceptu II. fáze, a přesto by použití odpovídajících operátorů (tedy *estar* + gerundium, imperfektum, subjuntiv) bylo principiálně negativní? Parafrázuji a doplňuji příklad (8) ze str. 268, ve kterém se kompozicionálně, dle autora, kombinují rysy *ukotvení v situaci (estar)* a sém ukazující k *situaci umístěné ve virtuálním prostoru (imperfektum)*. Odpověď *Estaba estudiando* je zde interpretována v tom smyslu, že „*con la estructura en imperfecto se designa o se puede designar una disponibilidad actual*“ (str. 268). Bude stejný ilokační záměr, vyvozený implikaturou z komunikačního kontextu, i v případě odpovědi (fungující jako objasnění toho, co se „dělo před chvílí“ a „proč jsem tu v daný moment nebyl“, atp.) *Salí a fumar*? Podobného typu se mi jeví příklad (11) na str. 223, který ilustruje možnou realizaci progresivního aspektu u konsekutivních konstrukcí v čínštině. Autor toto připodobňuje funkci imperfekta ve španělštině, které podobně jako realizace v čínštině je indikátorem II. fáze, v informační rovině odpovídá presuponovaným údajům (*pasaba un taxi + resolvimos*). Změnil by se komunikační záměr, typ ilokuce i v případě odpovědi za použití indefinida? Srov. obě situace:

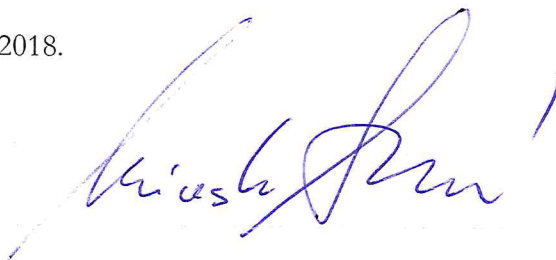
1. *No sabía como volver a casa, pero pasaba un taxi (estaba pasando un taxi), así que se resolvió el problema.*
2. *No sabía como volver a casa, pero cerca de mí paró un taxi (?estaba parando un taxi), así que se resolvió el problema.*

Domnívám se, že tyto protipříklady (*salí a fumar; paró un taxi*) mohou odkazovat na jev spojený s povahou slovesného děje a lexikálním aspektem, které jako silný sémantický faktor nelze u hodnocení používání imperfekta/indefinida opomenout. Pracujeme-li, jako to autor oznámil již v úvodní části, s minimálním párem, považuji za vhodné při ověřování hypotéz uchylovat se systematicky i k pářům negativním, tj. paradigmaticky vyhledat pro téže kontexty či typy enunuciace a téže fáze (fáze II) i protipříklady, které v důsledku mohou mít cennou vypovídající hodnotu a potažmo dokážou poodhalit vnitřní mechanismus hledaných či pozorovaných principů.

Závěrem bych chtěla pouze konstatovat, že zvolené téma je zajímavé, přínosné a neboť vyžaduje nadstandardní vhléd do problematiky, a že se ho autor zhostil se ctí, pohybuje se suverénně v teoretických konceptech. Domnívám se, že tímto Ariel Laurencio Tacoronte

prokázal schopnost vědeckého přístupu, a že jeho disertační práce představuje v oblasti romanistiky značný přínos. S uvážením všeho výše řečeného a s vědomím plné zodpovědnosti práci Ariela Laurecia Tacoronteho doporučuji k obhajobě jako podklad pro získání titulu Ph.D.

V Českých Budějovicích, dne 29. ledna 2018.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Miroslava Aurová', written in a cursive style.

Mgr. Miroslava Aurová, PhD.
Ústav romanistiky Filozofické fakulty
Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích